

KAZNIVA DEJANJA JLA, IZVRŠENA V VOJNI LETA 1991 V OBČINI ORMOŽ

THE YUGOSLAV PEOPLE'S ARMY: WAR CRIMES COMMITTED IN THE WAR OF INDEPENDENCE IN 1991 IN THE MUNICIPALITY OF ORMOŽ

Povzetek

Prispevek predstavlja, kako so bila najbolj agresivna dejanja, ki jih je JLA izvršila v slovenski obrambni vojni leta 1991 na območju takratne Občine Ormož, obravnavana kot kazniva dejanja. Predstavljena je obravnava treh kaznivih dejanj vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo, in sicer po členu 142 KZ SFRJ in v zvezi s členom 4/1 Ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Storitve enega na območju mesta Ormož je bil osumljen polkovnik JLA Berislav Popov, storitve drugih dveh na območjih Središča ob Dravi in Koga pa neznani poveljniki JLA. Postopek proti obtoženemu polkovniku JLA je bil končan z odstopom tožilstva od pregona, postopka proti neznanim poveljnikom JLA pa še vedno trajata, ker ta dejanja še niso zastarala. Poudarek pri predstavitvi je na delu takratne milice in kriminalistične službe, vključeno pa je tudi delo tožilstva in sodišča. Opisani so tudi nekateri vojni dogodki na območju Ormoža, o katerih je še vedno veliko vprašanj, v njih pa najdemo tudi znake kaznivih dejanj. Predstavitev obsega zahtevno in strokovno zapleteno kazenskopravno področje, ki vključuje aktivnosti vseh organov v tako imenovani verigi pravičnosti. Avtor ugotavlja, da policija v obravnavanih primerih odkrivanju in pregonu storilcev kaznivih dejanj, ki so jih izvršili pripadniki JLA, ni namenila toliko pozornosti, kot bi je lahko. Da so nekatera formalna opravila pri tem izostala, lahko pripišemo vojni, v času po njej pa velikemu obsegu rednega policijskega dela in določenim prednostnim nalogam.

JURIJ FERME

Dr. Jurij Ferme je bil direktor Policijske uprave Maribor in Policijske uprave Slovenj Gradec ter Uprave kriminalistične policije, v času vojne za Slovenijo pa je opravljal dolžnost komandirja postaje milice Ormož.

Ključne besede

Jugoslovanska ljudska armada, kaznivo dejanje, Občina Ormož, polkovnik Berislav Popov, teritorialna obramba.

Key words

The Yugoslav People's Army, criminal offence, Municipality of Ormož, Colonel Berislav Popov, territorial defence.

Abstract

This article presents the way in which the most aggressive actions of the Yugoslav People's Army (YPA) carried out in the territory of the former Municipality of Ormož during the Slovenian War of Independence in 1991 were treated as criminal offences. It describes actions that resulted in three cases of war crimes committed against the civilian population under the Article 142 SFRY Criminal Code, and in conjunction with Article 4/1 of the Constitutional Act Implementing the Basic Constitutional Charter on the Sovereignty and Independence of the Republic of Slovenia. The YPA Colonel Berislav Popov was suspected of one committed in the town of Ormož; in the other two, committed in the areas of Središče ob Dravi and Kog, unknown commanding officers of the YPA were regarded as prime suspects. Proceedings against the accused YPA colonel were finalized with the decision of the prosecution to dismiss all charges against him, while the proceedings against the unknown YPA commanders could still take place, as the statute of limitations on their case has not yet run out. The focus of the presentation is on the role of the former police and criminal investigation services, and it also covers the work that was carried out by the prosecutors and courts. It also gives an account of some of the events that happened during the war in Ormož, which still raise a series of questions; in examining them, we can trace further signs of crimes having been committed. The article covers the demanding and complex professional criminal justice area, and is concerned with the activities of all the bodies in the chain of justice. The author concludes his findings with the claim that the police who handled these cases in terms of detecting and prosecuting offenders of crimes committed by the members of the YPA gave them less attention than should have been the case. Some formal procedures usually attributable to criminal actions were missed out firstly because of the war, and afterwards, when the war had ended, due to the enormous quantity of routine police work and other priorities.

Uvod

Vsebina tega prispevka je poskus, kako predstaviti najbolj odmevne dogodke v slovenski obrambni vojni leta 1991 na območju takratne Občine Ormož tudi z vidika njihove obravnave kot kaznivih dejanj. Pri tem gre predvsem za takrat inkriminirana kazniva dejanja vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo po členu 142 KZ SFRJ in v zvezi s členom 4/1 Ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, za katera so bili osumljeni pripadniki Jugoslovanske ljudske armade (JLA).

Z dogajanjem v vojni za Slovenijo na Ormoškem se je mogoče seznaniti v številnih pisnih virih.¹ V tem prispevku zato splošnemu vojnemu dogajanju ne bo namenjene veliko pozornosti, več je bo obravnavi že omenjenih kaznivih dejanj, saj je o njih zelo malo zapisov. Zanimivo pa je, da se za vojno dogajanje na tem območju zanimajo mladi, kar dokazujejo mladinski raziskovalni tabori in raziskovalne naloge na to temo.² To je zelo spodbudno, saj so ti vojni dogodki zelo pomemben del celotne vojne za Slovenijo. Njihov pomen ponazoriti tudi izjava polkovnika JLA Berislava Popova iz leta 1996, da je s tem, ko je ukazal streljati s tanki JLA na barikado na ormoškem mostu, ki ga je zaustavila pri njegovem pohodu na Slovenijo, simbolično začel vojno v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji. Slika s posledicami tega tankovskega obstreljevanja so v prvih dneh vojne v Sloveniji predvajale skoraj vse televizije sveta (Popov, 1996, str. 51). Polkovnik Berislav Popov je bil glavni agresor JLA na ormoškem območju in do zdaj tudi edini znani obravnavani osumljenec kaznivega dejanja, kot bo razvidno iz prispevka.

Obravnava teh kaznivih dejanj je zapleteno in vsestransko področje, ki se povezuje z aktivnostmi vseh organov v tako imenovani verigi pravičnosti. Na začetku te verige sta bili z nalogo odkrivanja kaznivih dejanj in njihovih storilcev seveda policija, takrat še milica, in kriminalistična služba. Pregon osumljencev oziroma obtožencev je bil najprej v pristojnosti javnih in nato državnih tožilcev, sojenje pa seveda v pristojnosti sodnikov. Poglobljena in celovita obravnava takšne tematike bi zahtevala sodelovanje strokovnjakov več strokovnih področij, ki bi proučili vse zgodovinske in druge vire.³ Moj prispevek gotovo ne odraža take celovitosti in poglobljenosti. Glavni poudarek pri predstavitvi obravnave teh kaznivih dejanj je na kronološki predstavitvi opravil v predkazenskih in kazenskih postopkih treh konkretnih obravnav. Ob tem so izpostavljene tudi nekatere zadeve oziroma vprašanja, ki bi predvsem v strokovni javnosti lahko vplivala na oceno dogajanja oziroma opravljenega dela in spodbudila raziskovalce oziroma jih pritegnila k dodatnemu proučevanju te tematike.

1 Naj navedem le nekaj tistih, izdanih v lokalnem oziroma regionalnem okolju, ki niso zajeti v virih, navedenih v prispevku: Enotni v zmagi, Ormož med letoma 1980 in 1990 ter vojna za Slovenijo na ormoškem območju. V: Ormož junij 2006: Muzej Ormož, Ormoško območje v vojni za Slovenijo 1991, Zbornik referatov ob dvajseti obletnici samostojnosti Republike Slovenije. V: Ormož junij 2011: Pokrajinski muzej Ptuj Ormož in Zbornik, Miličniki v bran domovini. V: Maribor marec 2011: Policijsko veteransko društvo Sever Maribor.

2 Podrobnosti so razvidne v biltenu Mladinski raziskovalni tabor 2015, Ormož, julij 2015, OZVVS Ormož Veteranski klub in v raziskovalni nalogi Osnovne šole Ormož s področja zgodovine: Ormoški devetošolci in vojna za Slovenijo, Ormož junij 2015, Osnovna šola Ormož.

3 Tematika je zanimiva tudi za znanstveno raziskovanje študentov in drugih raziskovalcev. Enega takih primerov raziskovanja najdemo v viru Prešern, 2009.

Poškodovanje stolpa ormoškega gradu, železniške postaje Ormož in gostilne Grivec

Agresija JLA, ki se je na mostu čez Dravo v Ormožu dogajala prvi dan slovenske obrambne vojne 27. 6. 1991, je dobro poznana, saj so televizijski posnetki tankovskega obstreljevanja barikade na mostu in okolice mostu na slovenski strani zaokrožili skoraj po vsem svetu. Dogodki so razmeroma podrobno opisani tudi v številnih pisnih virih, še posebno v tistih, ki so že bili navedeni.

To agresijo na Slovenijo so izvedli vojaki 32. korpusa JLA iz Varaždina. Poveljnik korpusa je bil generalmajor Vlado Trifunović. Ta je 27. 6. 1991 ob 6.30 prejel ukaz poveljnika 5. vojaškega območja JLA generalpolkovnika Konrada Kolška,⁴ da mora v eni uri kreniti z mešano četo svoje enote proti mejnemu prehodu Gornja Radgona, ga zasesti in omogočiti nemoteno delo zveznih carinskih organov in zvezne milice. Na podlagi tega ukaza je Trifunović takoj oblikoval ustrezno mešano četo in za njenega poveljnika določil polkovnika Berislava Popova, ki je bil takrat tudi poveljnik 32. mehanizirane brigade v njegovem korpusu.⁵ Enota oziroma bojna skupina je bila sestavljena iz mehanizirane čete 1. tankovskega bataljona in tankovskega voda tankovske čete 1. mehaniziranega bataljona, vojašnico v Varaždinu pa je po navedbi Trifunovića zapustila ob 7.30.⁶ Polkovnik Popov, ki je proti Gornji Radgoni krenil prek Ormoža,⁷ naj bi imel v svoji enoti pet bojnih tankov, 13 oklepnih transporterjev, poveljniški oklepni transporter, tank za izveleko in 12 različnih vozil, od tega dve sanitetni (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 165–166). Enota je do mostu čez Dravo v Ormožu prispela okoli 10.20. Tam se je morala ustaviti, ker so slovenske obrambne sile na slovenski polovici mostu postavile barikado iz različnih vozil. Ker so bila pogajanja JLA s pripadniki milice in teritorialne obrambe (TO) za umik barikade neuspešna in ker je JLA s tanki ni uspelo odstraniti (vozil v barikadi jim ni uspelo potisniti v Dravo), je polkovnik Popov svojim vojakom ukazal, da so z orožjem na tankih in oklepnih transporterjih začeli streljati na vozila v barikadi in na civilne objekte na slovenski strani mostu. Topovski izstrelki so popolnoma uničili vsa vozila v barikadi, prav tako so poškodovali več civilnih objektov. Kljub temu pa enoti JLA nikoli ni uspelo prečkati ormoškega mostu, tako da je za dosego svojega cilja v Gornji Radgoni morala pozneje izbrati drugo pot.

O početju pripadnikov JLA so miličniki Postaje milice (PM) Ormož takoj oziroma sproti obveščali operativno skupino v Inšpektoratu milice Uprave za notranje zadeve (IP UNZ) Maribor. Na podlagi teh obvestil je kriminalist oddelka kriminalistične službe UNZ Maribor 12. 7. 1991 opravil ogled civilnih objektov,

4 Imenovani je s tem uresničeval odločitev Zveznega izvršnega sveta SFRJ za zasedbo slovenskih mejnih prehodov, ki jo je podpisal njegov predsednik Ante Marković, in odločitev takratnega vojaškega vrha JLA.

5 Podatki so povzeti iz zapisnika o zaslišanju obdolženca Vlada Trifunovića na 1. občinskem sodišču v Beogradu, št. POM-1 438/03 z dne 22. 4. 2003.

6 Po navedbah Popova je prva na pot krenila samo mehanizirana četa. Ko je ta na ormoškem mostu naletela na barikado, pa je poveljnik 32. korpusa JLA v Varaždinu po posvetu s poveljnikom 5. vojaškega območja JLA odredil, da mu je bila v pomoč pri odstranjevanju barikade poslana še polovica tankovske čete, in sicer 4 tanki in tankovsko dvigalo (Popov, 1996, str. 51). O tem, kdaj je mehanizirana četa zapustila vojašnico v Varaždinu, so navedeni kar trije časi. Ob 7.30, kar navaja poveljnik Trifunović, ob 9. uri, kar je navedeno v operativnem dnevniku 32. korpusa JLA Varaždin »gotovost za pravac« (32. K, 1991, tč. 8) in ob 9.30, kar navaja Vladimir Milošević, med vojno poveljnik TO vzhodne Štajerske (Milošević, 2015, str. 94).

7 Podatek je povzet iz zapisnika o zaslišanju obdolženca Berislava Popova na 1. občinskem sodišču v Beogradu, št. POM-1 142/06, z dne 26. 5. 2006.

poškodovanih v obstreljevanju. Ob 9. uri je opravil ogled gostilne Grivec, last Milana Grivca, na naslovu Kolodvorska cesta 13, in ob 12. uri stolpa ormoškega gradu na Kolodvorski cesti 9, last Občine Ormož (slika 1). V obeh primerih je bil o kaznivih dejanjih obveščen dežurni preiskovalni sodnik Temeljnega sodišča v Mariboru, ki je ogled prepustil kriminalistu. Ogled gostilne Grivec je bil fotografiran, o obeh ogledih je bil sestavljen tudi zapisnik. Po opravljenih ogledih je oddelek kriminalistične službe UNZ Maribor 23. 8. 1991 proti Berislavu Popovu podal na Temeljno javno tožilstvo v Mariboru kazensko ovadbo zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja, opredeljenega kot vojno hudodelstvo zoper civilno prebivalstvo po členu 142 KZ SFRJ. Kot oškodovanec je bilo v ovadbi navedeno tudi Železniško gospodarstvo Ljubljana oziroma železniška postaja Ormož. Osumljencu kaznivega dejanja Popovu je bilo v ovadbi očitano, da so po njegovem ukazu vojaki njegove enote pri prodiranju proti Ormožu z lahkim in težkim orožjem streljali po civilnih objektih na drugi strani mostu in pri tem poškodovali stolp ormoškega gradu, v katerem so prostori Skupščine občine Ormož in na katerem je nastalo za približno 5.000.000,00 dinarjev materialne škode (pribl. 290.000 evrov). Močno so poškodovali tudi prvo nadstropje stanovanjske hiše in gostilne Grivec, na katerem je nastalo za približno 500.000 dinarjev materialne škode (pribl. 33.000 evrov), in fasado ter telefonsko in električno napeljavo na poslopju železniške postaje Ormož, pri čemer je nastalo za približno 100.000 dinarjev materialne škode (pribl. 6600 evrov). Priloge kazenske ovadbe so bile dva zapisnika o ogledu in fotografije poškodovanega gostinskega objekta. V rubriki o obravnavi zadeve je bila obkrožena številka 2, obravnaval OZK sam, na listu KD-o kazenske ovadbe, ki je v arhivu na sektorju kriminalistične policije PU Maribor, pa je zapis TRAJNI ARHIV.⁸ Za kaznivo dejanje, očitano polkovniku Popovu, je bila po KZ SFRJ zagrožena kazen najmanj pet let zopora ali celo smrtna kazen.

Slika 1: Poškodba stolpa ormoškega gradu, povzročena s tankovsko granato JLA (foto: Štefan Hozyan)

Na podlagi kazenske ovadbe je Temeljno javno tožilstvo v Mariboru 24. 9. 1991 zahtevalo uvedbo preiskave proti Berislavu Popovu zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo po členu 142 KZ SFRJ in v zvezi s členom 4/1 Ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ker je kot polkovnik JLA in poveljnik mehanizirane brigade varaždinskega korpusa proti pravilom mednarodnega prava, in sicer določil čl. 72/1 in 57/1 dopolnilnega protokola k ženevskim konvencijam z dne 12. 8. 1991 o zaščiti žrtev mednarodnih spopadov (protokol 1), med vojno ukazal svojim podrejenim nezakonito in samovoljno uničevati premoženje civilnega prebivalstva na način, kot je bil opisan v že predstavljeni kazenski ovadbi. Preiskovalni sodnik na

⁸ Podatki so povzeti iz kazenske ovadbe OKS UNZ Maribor, št. 603-04/0701-91-0221-15, z dne 23. 8. 1991.

Ptjuju, ki je takrat spadal pod Temeljno sodišče v Mariboru, je presodil, da iz kazenske ovadbe in prilog tožilskega spisa izhaja utemeljen sum, da je obdolženec storil očitano kaznivo dejanje, zato je 16. 7. 1992 odredil preiskavo. Hkrati je za Popova odredil pripor, ker je bil ta sodišču nedosegljiv in naj ne bi več prebival na začasnem naslovu v Varaždinu.⁹

Temeljno javno tožilstvo je 19. 2. 1993 prekvalificiralo kaznivo dejanje, ki ga je do tedaj očitalo Popovu, v kaznivo dejanje uporabe nedovoljenih bojnih sredstev po členu 148/1 KZ SFRJ in v zvezi s členom 4/1 Ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine. Za to kaznivo dejanje je bila zagrožena zaporna kazen najmanj enega leta. Po tem dogodku je preiskovalni sodnik 15. 4. 1993 prekinil preiskavo. Naslednja aktivnost v kazenskem postopku proti Popovu izhaja iz sklepa Okrožnega sodišča na Ptuj z dne 18. 4. 2001 (medtem je prišlo do organizacijskih sprememb pravosodnih organov, na Ptuj sta bila 1. 1. 1995 ustanovljena okrožno sodišče in okrožno državno tožilstvo za območji upravnih enot Ptuj in Ormož), s katerim je to odredilo razpis tiralice za Popovom. Ugotovilo je, da je proti njemu uveden kazenski postopek zaradi kaznivega dejanja, za katerega je predpisana kazen zapora dveh ali več let in da je bil zanj izdan tudi sklep o priporu. Policijsko upravo (PU) Maribor je sodišče pozvalo k razpisu tiralice in izsleditvi, prijettu ter privedbi Berislava Popova k preiskovalnemu sodniku.¹⁰ Ko je JLA zapuščala Republiko Hrvaško, je z njo iz Varaždina v Srbijo odšel tudi polkovnik Popov¹¹, zato slovenskim organom pregona ni bil dosegljiv. Leta 2001 se je za vodenje kazenskih zadev za kazniva dejanja, ki so bila storjena v slovenski osamosvojitveni vojni, zanimala takratna generalna državna tožilka Zdenka Cerar. Z Okrožnega državnega tožilstva Ptuj so ji poročali, da je za obdolženega Popova razpisana tiralica zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo po členu 142 KZ SFRJ in v zvezi s členom 4/1 Ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine (iz tožilske dokumentacije izhaja, da prekvalifikacije obtožbe iz leta 1993 pri tem poročanju niso upoštevali).¹² Naslednje leto je 21. oktobra Okrožno državno tožilstvo Ptuj podalo preiskovalnemu sodniku izjavo, s katero je odstopilo od nadaljnjega pregona proti Berislavu Popovu, ker iz izjav zaslišanih prič ni bilo mogoče ugotoviti, ali je dal ukaz za izvršitveno dejanje ravno obtoženi polkovnik. Sodišče je na tej podlagi 11. 11. 2002 odpravilo pripor in januarja 2003 ustavilo še preiskavo ter s tem zanj zaključilo kazenski postopek.¹³

Polkovnik Popov je bil osumljen storitve enakih oziroma zelo podobnih kaznivih dejanj tudi v Gornji Radgoni (zaradi delovanja njegove enote pri nadaljnjem prodiranju in zasedbi mejnega prehoda Gornja Radgona). Sojenje njemu in soobtoženemu generalu Vladu Trifunoviću za ta dejanja je v njuni odsotnosti potekalo na Okrožnem sodišču v Murski Soboti. To sodišče je Popova leta 2013 spoznalo za krivega in ga obsodilo na pet let zapora, Trifunoviča pa oprostilo. Marca 2015 je Višje sodišče v Mariboru oprostilno sodbo za Trifunoviča potrdilo, obsodilni del sodbe za Popova pa razveljavilo in zadevo vrnilo v ponovno

9 Podatki so povzeti iz sklepov TS v Mariboru, Enota v Mariboru št. 10 I Kpr 490/91 in 10 I Kpr 49A0/91, oba z dne 17. 6. 1992

10 Podatki so razvidni iz sklepa Okrožnega sodišča Ptuj št. Kpr.89/95 z dne 18.4. 2001/32.

11 Po prihodu v Srbijo je bil aretiran in zaradi poveljevanja enoti JLA v vojni v Sloveniji in na Hrvaškem v ZRJ obsojen na šest let zapora (zaradi kaznivega dejanja »podrivanja vojne moči zemlje«). V odsotnosti je bil na 15 let zapora obsojen tudi na Hrvaškem, zaradi podobnih dejanj, kot jih je storil v vojni v Sloveniji (Popov, 1996, str. 51).

12 Podatki so razvidni iz dopisa ODT Ptuj, št. KT 481/97/mag.MŽ-dm, z dne 21. 9. 2001.

13 Podatki so razvidni iz dokumenta ODT Ptuj, št. KT 481/97/mag.MŽ-pb z dne 21. 10.2002 in sklepa Okrožnega sodišča Ptuj, št. Kpr.89/95 z dne 11.11. 2002.

sojenje.¹⁴ Na ponovnem sojenju je državni tožilec 22. 10. 2015 umaknil obtožnico. Po pričanju strokovnjaka za vojaško taktiko je presodil, da ni elementov za očitano kaznivo dejanje vojnega hudodelstva nad civilnim prebivalstvom. Zaradi tega je sodnik izrekel zavrnilno sodbo in s tem kazenski postopek proti polkovniku Berislavu Popovu končal.¹⁵

Ob zelo splošni primerjavi poteka teh dveh kazenskih postopkov proti polkovniku Berislavu Popovu zaradi suma, da je v vojni za Slovenijo storil kazniva dejanja pri poveljevanju enoti JLA, je opaznih nekaj razlik.¹⁶ Za kaznivo dejanje v Ormožu je bil ovaden le polkovnik Berislav Popov, ne pa tudi poveljnik 32. korpusa JLA v Varaždinu generalmajor Vlado Trifunović. Okrožno sodišče na Ptujju ni uporabilo možnosti zaslivanja Popova pri preiskovalnem sodniku v Beogradu, kot je to storilo sodišče v Murski Soboti. Popov je bil za dejanja, storjena na območju Gornje Radgone, tožen za kaznivo dejanje vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo, obtožba se ni spremenila v manj nevarno obliko kaznivega dejanja, kot je bilo to narejeno za njegova dejanja, storjena na območju Ormoža. Za to dejanje je bil kazenski postopek končan v dobrih 11 letih od njegove izvršitve, za dejanja, storjena na območju Gornje Radgone, pa po več kot 24 letih. Pojasnjevanje teh razlik je prezahtevno in preveč zapleteno, da bi to lahko bila vsebina tega prispevka. Lahko pa nakazane razlike in druga vprašanja spodbudijo bralce, še posebno pa strokovno javnost, k razmišljanju o njih. Pa tudi o tem, ali smo potem, ko je vojna napetost popustila, storili vse, kar bi lahko oziroma kar bi morali, da bi bila dejanja, storjena v vojni in z vsemi znaki kaznivih dejanj, kar najbolj učinkovito in uspešno obravnavana.

Predstavitel obravnave tega konkretnega kaznivega dejanja bom končal z dilemo, s katero se je pri zastopanju obtožbe zoper Berislava Popova spopadalo Okrožno državno tožilstvo Ptuj. Iz izpovedi zaslišanih prič (zaslišani so bili lastnik gostilne Grivec, njegov sin in poveljnik enote TO)¹⁷ tožilstvo ni moglo ugotoviti oziroma dokazovati, ali je dal ukaz za izvršitveno dejanje ravno obdolženi polkovnik Popov. Zaradi tega je državna tožilka odstopila od njegovega pregona. Že leta 1996 je polkovnik Popov sam javno izjavil, nekoliko se je s tem celo pohvalil, da je ravno on 27. 6. 1991 ukazal vojakom svoje enote, da so s tanki in oklepnimi transporterji streljali na ormoški most. Ta njegova izjava se je pojavila že v srbskem časopisu Nin, v članku z naslovom Započeo sam rat (slika 2). Novinar je ta njegov ukaz nazorno predstavil kot izhodišče intervjuja: »Komanda 'Pali', koju je pukovnik Popov izgovorio dejstvojući po preprečenim kamionima na Ormoškem mostu u Sloveniji ...« Ta njegov ukaz je novinar nato predstavil še enkrat, ko je povzel izpoved Popova, kako je čakal na ormoškem mostu: »I tako sam čekajući proveo četiri sata na ormoškem mostu. Onda su najednom počeli da fjuču meci oko nas. Slovenci su nas napali. Naredio sam, da se otvori vatra iz tenkova in BVGI-a. Upustili su se u vojnički okršaj i više nema šta da se razmišlja. Barikade su bile zapaljene i sada treba sačekati, da se vatra stiša.« (Popov, 1996, str. 51–52) Navedeni vir oziroma članek je bil v Sloveniji znan, še preden je ptujsko sodišče odstopilo od pregona Popova. Vir je v svojem specialističnem delu uporabil in

14 Podrobnosti so razvidne v prispevku, ki je dostopen na <http://www.pomurje.si/aktualno/crna-kronika/sojenje-polkovniku-sodisce-bo-poiskalo-izvedenca/>, 20. 9. 2015.

15 Podrobnosti so razvidne v prispevku, ki je dostopen na <http://www.rtvlo.si/lokalne-novice/24-let-po-osamosvojitveni-vojni-umaknili-obtoznico-proti-nekdanjemu-castniku-jla-popovu/376968>, 23. 10. 2015.

16 Primerjave poteka le predkazenskih postopkov, na podlagi katerih sta se nato vodila omenjena kazenska postopka, se pravi dela policije oziroma takratne milice in kriminalistične službe v UNZ Murska Sobota in v UNZ Maribor in njihovega morebitnega kasnejšega sodelovanja s pravosodnimi organi, niso bile mogoče, ker ni bilo na voljo dovolj gradiva.

17 Podatki so na voljo v zapisnikih o zaslišanju prič št.: 10 I Kpr 490-199, z dne 15. 10. 1992, 10 I Kpr 490-199, z dne 16. 11. 1992, in 10 I Kpr 490-199, z dne 8. 12. 1992.

javno predstavil Ljubo Dražnik že 23. 6. 2001 (Dražnik, 2001).¹⁸ Imenovani je bil med vojno za Slovenijo poveljnik 73. območnega štaba TO Ljutomer, ki je deloval tudi na območju Občine Ormož.

ФЕЛТОН

ИСПОВЕСТ: ПУКОВНИК БЕРИСЛАВ ПОПОВ

Започео сам рат

Команда „Пали!“ коју је пуковник Попов изговорио дејствујући по препреченим камионима на Ормошком мосту у Словенији – слика коју су пренеле све телевизије света – симболично је означила почетак рата у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији

У јануару 1991. године припремили смо варијанту војног плана који је предвиђао могуће догађаје у Словенији. Радило се о томе како у случају словеначког отцепљења запосети границу са Аустријом и Италијом, тако да територија СФРЈ остане и даље целиовита. Није ми тада падло на памет да ћу за шест месеци баш и реализовати тај план (не како је то тада било испланирано већ у сасвим другачијој, неповољнијој ситуацији).

Почетком маја стигло нам је обавештење да ће бити кадровских промена у команди Пете војне области. Командант нашег Варајдинског корпуса Јарем Цокић одлази у Београд за инспектора оружаних снага ЈНА, а на његово место долази генерал Влада Трифуновић.

Питао сам се зашто се премешта искусни командант корпуса и у тако деликатној ситуацији доводи новација на ту дужност. За мене као команданта бригаде, његовог непосредно потчињеног старешине, било је од велике значаја да ће бити командант корпуса... са ким треба да поделите судбину. Нормално, нас није ништа ништа питао и та кадровска промена је извршена почетком јуна '91. године. Негде у то време најављен је и долазак команданта Пете војне области, генерала Констанда Колшека, који је старешине Варајдинског корпуса требало да информисе о актуелним догађајима у земљи.

Са великом знатношћом очекивали смо шта ће нам рећи човек Пете војне области рећи о збивањима која су се увелико постала драматична. Знала се да се Јанеза Штегел састаје и да припремају заједнички план о војној сарадњи. Међутим, Колшек је ствари приказао уопштено, по старом систему: спољни непријатељ, унутрашњи такође... Као да је све што се догађало било на хиљаде километара од нас, и да нам се сигурно ништа не предвиђа и да смо не можемо догодити. Нас је интересовало практично решавање проблема јер смо били свесни да живимо и радимо усред Хрватске.

Када су 25. јуна Словенци прогласили независност и отцепљење од Југославије, позвао ме је генерал Трифуновић и саопштио ми да су Словенци успоставили своје граничне прелазе, и да ми морамо да их укљонимо. Одмах сам на карти запазио да на њих треба да се иде коницимним путем и запитао Трифуновића: „Зар није лакше и једноставније запосети тих ваздушним десантом?“ Трифуновић је изговорио: „Добили смо такво наређење. Sprema ти сво-

ју јединицу, па када буде дат знак ми ћемо ударити. Задатак мора да се изврши.“ Одмах окупим моје официре, издам задатке и одредим неколико извиђачких патрола да извиде те новопостављене граничне прелазе. Када су се вратили потврдили су моју сумњу да би њихово заузимање механизованим јединицама било врло проблематично. Реферисао о томе Трифуновићу и питао га шта да се ради. Рекао ми је кратко: „Сада ништа. Пути и буди на леви да бих ти јавио кад кренеш у акцију!“

Ормошки мост

Иајутра 27. јуна добијем наређење да са механизованом четом кренем правцем Варајдин – Лутотмер – Горња Радова – државни гранични прелаз. Питам га: „Шта ћемо са извиђачком четом?“ „Та чета иде правцем Варајдин – Мурско Срединце!“ каже он. „Али ми тај правец уопште нисмо извиђали“, кажем. „Тако је наређено и урадићемо тако“, одговори ми Трифуновић.

Одрожим кратак говор мојим војницима, објасним шта им је задатак и да треба да га схвате симболично. Да ћемо, ако га не извршимо, сносити одговорност. Прва је кренула механизована чета са девет борбених оклопних возила пешадије БВТ-80, који имају топ од 20 милиметара и митралез 7,62 милиметара, као и противоклопне ракете за које ми тада нисмо имали обучене оператере.

Пут од Варајдина до Ормошког прошао је без инцидента, али нас је на делу моста на словеначкој страни, дочекала стручно постављена бригада од грађевинских машини и камиона шлепера натоварених шљунком и грађевинским блоковима, тако да, и кад буду уништени они представљају препреку. Десна обала Драве нижа је ту за десетак метара од лево, тако да је једини приступачан прелаз само преко моста. И Немци су ту 1941. године имали великих проблема да заузму тај прелаз и то идући са леве, лево обале.

Радио-везом известио Трифуновића на какав проблем сам наишао и он ми каже да узмем пола тенковске чете, а да другу половину оставим њему. Да на тај начин, са тенковима, покушам да рашчистим препреке. Убрзо стигну четири тенка и један тенк – дизелца за извачење. Мегафоном позovem словеначке територијалце. Појаве се један мајор и један капетан који су организовали брикаде и запосели Ормож. Видим да су смртно уплашени, трсу им се руке. Кажем да морају да укљоне препреке, јер морамо на државну границу. „Не можемо“, гово-

Пуковник Берислав Попов рођен је 1944. године у Сандку, у близини Чоке. Завршио је 8. класу Подофицирске школе оклопних јединица у Београдској, као и 29. класу Командно-штабне академије, заједно са Момчилом Перичићем и Ратком Младичем. У чин пуковника унапређен је децембра 1990. године. Рат га је затекао на дужности команданта 32. оклопно-механизоване бригаде Варајдинског корпуса. Активно је учествовао у борбама у Словенији и Хрватској 1991. године. Ушлењен је на сто хиљада марара у Словенији, а осуђен је на петнаест година затвора у одсуству у Хрватској. Ухапшен је по доласку у Србију и после неколико ослобађајућих пресуда осуђен је на шест година затвора, због „подрицања војне моћи земље“. Казна му је, потом, смањена на три и по године затвора, да би наредно био помилован.

51

Слика 2: Povelje Popova »Pali!« за streljanje po ovirah na ormoškem mostu, objavljeno v časopisu NIN 23. 2. 1996

¹⁸ Podrobnosti o tem delu so dostopne na http://www.ormoz.zvws.si/a_zgodovina1.htm, 28. 9. 2015.

Uničenje 8. mejne kontrolne točke Središče ob Dravi

Mejne kontrolne točke so bile postavljene 25. junija 1991 ob 20. uri na državni meji med Slovenijo in Hrvaško. Postavitev je bila usklajena s hkratnim sprejemom Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije v slovenski skupščini. Na celotni državni meji Republike Slovenije z Republiko Hrvaško je bilo postavljenih osem mejnih kontrolnih točk. Zadnja je bila, gledano od zahoda proti vzhodu, s številko 8 Središče ob Dravi. Podrobnosti o njeni postavitvi in vojnih dogodkih na njej so razvidne iz že predstavljenih pisnih virov in mojega prispevka (Ferme, 2010, str. 6–13).

Isti dan, ko so bile v Sloveniji postavljene mejne kontrolne točke, je Zvezni izvršni svet SFRJ objavil odredbo o njihovi odstranitvi, ki je začela veljati naslednji dan (26. 6. 1991). Z odredbo je prepovedal postavljanje tako imenovanih mejnih prehodov znotraj ozemlja SFRJ (med republikami), kar so te točke po razlagi pristojnih v SFRJ bile,¹⁹ za že postavljene pa odredil odstranitev. Izvršitev odredbe je naložil Zveznemu sekretariatu za notranje zadeve in Zveznemu sekretariatu za ljudsko obrambo.

Za izvršitev te odredbe je bila 27. 6. 1991 v 32. korpusu JLA v Varaždinu sprejeta odločitev, da mejno kontrolno točko Središče ob Dravi zasede izvidniška četa 32. mehanizirane brigade. Ta je premik iz Varaždina prek Trnovca proti Središču ob Dravi začela ob 17.30. Po podatkih JLA je bila četa sestavljena iz treh tankov, treh kolesnih oklepnikov, štirih vozil za prevoz pehote, enega vozila za zvezo ter tovornega in sanitetnega vozila. Na osmo mejno kontrolno točko v Središče ob Dravi je bil iz 32. korpusa JLA napoten tudi njihov vod vojaške milice (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 167).²⁰ Po podatkih v slovenskih virih, katerih podlage so bila takratna sporočila s terena, naj bi mejno točko v Središču ob Dravi JLA zavzela z nekaj tanki, 14 oklepnimi transporterji in približno 150 vojaki. Zaradi velike premoči JLA v vojaški tehniki in vojaki (Ferme, 2011, str. 27)²¹ je bila po pogajanjih med milico in JLA sprejeta odločitev,²² da so miličniki ob 20.30 mejno točko zapustili, in sicer z vso tehnično opremo.

Po podatkih JLA je to točko porušila izvidniška četa 32. mehanizirane brigade, ki se je 28. 6. 1991 po opravljeni nalogi²³ ob 1.50 vrnila v vojašnico Varaždin (32. K, 1991, tč. 18). Po 20. uri naj bi nadzor nad točko prevzel vod vojaške policije in ga opravljal ves čas bojnega delovanja JLA v Sloveniji, to je do jutranjih ur 4. 7. 1991 (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 167).

19 Razlaga pristojnih v Republiki Sloveniji o tem je bila drugačna. Meja Republike Slovenije z Republiko Hrvaško po 25. 6. 1991 ni bila več notranja meja SFRJ, ampak državna meja Republike Slovenije s sosednjo državo.

20 Avtorja se pri navajanju svojih podatkov sklicujeta na Operativni dnevnik 32. korpusa JLA v Varaždinu za čas od 25. 6. do 4. 7. 1991. Pri tem ostaja nekaj odprtih vprašanj, saj je v tem dnevniku pod točko 14. za 27. 6. 1991 zapisan čas 18.55–20.45 in opis: 1č/32. mbr. Dobila zadatak i izašla pravcem: Varaždin–Središče ob Dravi. U 19.54 stigla u Središče. U 20.45 bez borbe zauzela objekt carinarnice Središče ob Dravi.

21 Osmo mejno kontrolno točko je varovalo le 25 miličnikov, ki so imeli ob lahkem pehotnem orožju le dve protitankovski raketi, teren okoli pa je bil brez vsakršnega kritja, ki bi omogočalo razumen odpor.

22 V dnevniku operativne skupine IP UNZ Maribor je za čas ob 20.10 zapisano obvestilo pripadnikov posebne enote milice UNZ Maribor (Gruda, 2010) z mejne kontrolne točke Središče ob Dravi, da so jih obkolili pripadniki JLA v obliki črke U in zahtevajo, naj se do 20.30 umaknejo, sicer bodo proti njim uporabili orožje. O tem sta bila obveščena Varnostno-informativna služba (VIS) in Republiški sekretariat za notranje zadeve (RSNZ), ki sta predlagala, naj se še nekaj časa pogajamo. Če pa presodimo, da so pripadniki JLA v premoči, naj se taktično umaknemo na primerno mesto.

23 V svojem poročilu so zapisali da so »uklonili i likvidirali granični prelaz« (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 167).

V slovenskih virih je navedeno, da je JLA v zgodnjih jutranjih urah 28. 6. 1991 uničila (zažgala) zabojnike osme mejne kontrolne točke (Ferme, 2011, str. 28). V dnevniku dela operativne skupine IP UNZ Maribor za 27. 6. 1991 je zapisano, da jih je ob 22.55 komandir PM Ormož obvestil, da so vojaki JLA z droga na točki sneli slovensko zastavo in ugasnili luči tudi na okoliški ploščadi, namestnik komandirja pa jih je ob 5.55 obvestil, da so ponoči uničili tudi zabojnika, pretrgali so vodovodno in električno napeljavo ter ju prevrnili v jarek. Obvestilo je vsebovalo tudi podatek, da je bila takrat v okolici večja skupina vojakov z oklepnimi vozili. Temu obvestilu je ob 6.05 sledilo obvestilo, da so vojaki v Središču ob Dravi zažgali zabojniki milice. O vseh teh obvestilih je operativna skupina obvestila Varnostno-informativno službo (VIS) in Republiški sekretariat za notranje zadeve (RSNZ).

Ogled mejne kontrolne točke Središče ob Dravi kot kraja kaznivega dejanja sta opravila kriminalist in kriminalistični tehnik oddelka kriminalistične službe UNZ Maribor. Zapisnik kot čas ogleda navaja jutranji čas 29. 6. 1991. Kriminalista pred začetkom ogleda nista obvestila preiskovalnega sodnika o kaznivem dejanju. Na ogledu sta ugotovila, da sta dva zabojnika potisnjena na rob nasipa asfaltne ploščadi, da sta prevrnjena, zvita, požgana in tako povsem uničena (slika 3). Na ploščadi so bili poškodovani oziroma

zviti tudi trije drogovi električne napeljave, na asfaltni podlagi pa so bile vidne sledi tankovskih gosenic oziroma poškodbe, ki so jih povzročile. Kraj dejanja je bil fotografiran. Pri datumu ogleda je prišlo do napake, saj so območje osme mejne kontrolne točke in regionalno cesto Središče ob Dravi–Čakovec neposredno ob njej do jutranjih ur 4. 7. 1991 nadzirali pripadniki JLA iz voda vojaške milice 32. korpusa v Varaždinu.²⁴ Pravilen datum opravljenega ogleda je najverjetneje 4. 7. 1991 ali še kakšen dan pozneje.

Slika 3: Fotografija z ogleda uničenih zabojnikov na mejni kontrolni točki Središče ob Dravi (foto: Bojan Orešek, OKS UNZ Maribor)

Na podlagi navedenega zapisnika je oddelek kriminalistične službe UNZ Maribor 23. 8. 1991 na Temeljno javno tožilstvo Maribor podal kazensko ovadbo proti neznanemu storilcu za kaznivo dejanje vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo po členu 142 KZ SFRJ. V njej je bilo navedeno, da so 28. 6. 1991 v jutranjih urah, in sicer med 6. in 7. uro, neznani vojaki JLA s tanki in drugimi sredstvi na škodo Ministrstva za notranje zadeve RS (MNZ) uničili dva zabojnika na osmi mejni kontrolni točki in povzročili za 517.646,90 dinarja materialne škode (pribl. 34.000 evrov). Preostali del opisa dejanja oziroma uničenja je ²⁴ Da med ogledom na območju kontrolne točke Središče ob Dravi tam ni bilo več vojakov in tankov JLA, mi je 21. 9. 2015 v pogovoru pojasnil eden izmed kriminalistov takratnega OKS UNZ Maribor, ki sta sestavila zapisnik o ogledu, prav tako pa to potrjujejo fotografije, ki so bile posnete ob ogledu.

bil enak že predstavljenemu v zapisniku o ogledu kraja dejanja, ki je bil tudi edina priloga kazenske ovadbe. Ovadba je v sklepu navajala, da se zbiranje obvestil nadaljuje in da bo o morebitnih novih ugotovitvah sledila dopolnitev. V rubriki o obravnavi zadeve je bila obkrožena števila 2 (obravnaval OZK sam). Na listu KD-o kazenske ovadbe, ki je v arhivu na sektorju kriminalistične policije PU Maribor, je oznaka TRAJNI ARHIV, kot rok zastaranja pa leto 2041.²⁵

Na podlagi ovadbe je mariborsko Temeljno javno tožilstvo pri preiskovalnem sodniku Temeljnega sodišča v Mariboru zahtevalo posamezna preiskovalna dejanja proti neznanemu storilcu zaradi suma storitve kaznive dejanja vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo po členu 142 KZ SFRJ in v zvezi s členom 4/1 Ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine. Preiskovalni sodnik je 12. 5. 1992 na kriminalistično službo UNZ Maribor poslal ponovno zahtevo, povezano z navedeno kazensko ovadbo, v kateri je zaprosil za dodatne podatke in podatke o morebitnih očitvidcih dejanja ter njihovih naslovih.

O tem je 10. 6. 1992 policist Policijske postaje Ormož opravil pogovor s kretničarjem, zaposlenim na železniški postaji Središče ob Dravi, ki je bil 27. 6. 1991 v službi na postojanki dve, to je neposredno ob mejni kontrolni točki. Iz uradnega zaznamka o pogovoru je razvidno, da naj bi vojakom JLA, ki so okoli 5. ure 28. 6. 1991 s tanki uničili zabojnika, poveljeval nek kapetan. Ta je potem, ko so zabojnika potisnili s ploščadi, iz terenskega vozila vzel 20-litrsko posodo bencina, ga polil po zabojnikih in ju nato ob 7.30 zažgal. Oddelek kriminalistične službe UNZ Maribor je na tej podlagi 11. 6. 1992 odgovoril na zahtevo sodišča, in sicer je v dopisu navedel, da je pravi datum storitve dejanja 27. 6. 1991 in ne 28. 6. 1991, kot je bilo navedeno v njihovi ovadbi (napačen sklep, da je pravilen datum uničenja 27. 6. 1991 so kriminalisti naredili zaradi nerazumevanja delovnega časa kretničarja, navedenega v uradnem zaznamku). Dopisu je bil priložen uradni zaznamek ormoškega policista.²⁶

Po podatkih, ki so na voljo, je to kaznivo dejanje še vedno v obravnavi na Okrožnem državnem tožilstvu Maribor.²⁷ Gre za sum storitve kaznivega dejanja, za katerega naj pregon še ne bi zastaral. Pri odkrivanju njegovega storilca bi lahko bilo koristno gradivo 32. korpusa JLA Varaždin, nastalo junija in julija 1991, ki je zdaj že na voljo. Tak dokument je gotovo operativni dnevnik te enote za čas od 25. 6. do 4. 7. 1991.

Poškodovanje stanovanjskih hiš in gospodarskih objektov na območju Koga

Po obkolitvi tankovske enote 32. korpusa JLA na mejnem prehodu Gornja Radgona, ki ji je poveljeval polkovnik Berislav Popov, so v Varaždinu 29. 6. 1991 začeli pripravljati načrt za njegovo rešitev. Pozneje je bilo ukazano, naj preboj Popovu iz Gornje Radgone omogoči močna kombinirana enota, ki naj se prebije

²⁵ Podatki so povzeti iz kazenske ovadbe OKS UNZ Maribor, št. 603-04/0703-91-0221-7, z dne 23. 8. 1991.

²⁶ Podatki so povzeti iz dopisa Temeljnega sodišča v Mariboru, Enote v Mariboru, št. 8-II Kr 468/91, z dne 12. 5. 1992, Uradnega zaznamka PP Ormož številka 13, z dne 10. 6. 2992, in dopisa UKS UNZ Maribor, št. 0221-16-04(0703-91, z dne 11. 6. 1992.

²⁷ V dopisu UKP PU Maribor, št. 2312-12/2016/6 (3F3-04), z dne 8. 3. 2016, je navedeno, da pregon v tej zadevi zastara 28. 6. 2041, kazenska ovadba pa je ponovno predmet preverjanja dejstev in okoliščin v njej zajetega kaznivega dejanja. Da se zadeva zoper neznanega storilca vodi kot odprta in je dodeljena v delo njihovemu državnemu tožilcu, pa je navedeno v odgovoru ODT Maribor z dne 31. 5. 2016.

do mejnega prehoda. Te bojne aktivnosti sta popoldne 2. 7. 1991 na podlagi povelja 5. vojaškega območja in ukaza poveljujočega v 32. korpusu začeli dve njihovi enoti. Glavna, ki ji je poveljeval načelnik štaba 32. mehanizirane brigade podpolkovnik Andrija Čondor, in pomožna tankovska četa 1. mehaniziranega bataljona 32. mehanizirane brigade, ki ji je poveljeval kapetan 1. razreda Fikret Čuskić. Ta se je proti Gornji Radgoni prebijala od Središča ob Dravi v smeri Železne gore in Martina na Muri v Republiki Hrvaški ter nato proti Gibini in Banfju. Kolono so sestavljali poveljniški oklepni transporter, deset tankov, štirje oklepni transporterji in transporter BRDM-2. Koloni se ni uspelo prebiti in združiti z glavno enoto, ki se je že prebijala proti Radencem. Zato se je 3. 7. 1991 ob 3.45 po isti poti vrnila na kontrolno točko v Središče ob Dravi. Prejšnji večer je bil na državni ravni sprejet dogovor, da se JLA z vso tehniko umakne v vojašnice (slovenskim obrambnim silam je bil izdan ukaz o ustavitvi ognja),²⁸ vendar so poveljujoči v 32. korpusu kljub temu to kolono ob 4.50 z enako nalogo poslali najprej v smeri Grabe–Šalovci, nato pa v smeri Godeninci–Vitan–Kog–Gomila pri Kogu. Tankovska kolona je uspela prodreti do Presike, kjer je njeno prodiranje zaustavila barikada, za njen obhod in združitev z glavno kolono JLA pa ji je primanjkovalo goriva. Kolona se je zato obrnila v smer, iz katere je prodirala. Pri tem je v Gomili pri Kogu oziroma v Hermancih naletela na zasedo. Prišlo je do spopada, zaradi katerega so ji poveljujoči v Varaždinu ob 12.15 odobrili umik (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 169–171). Zasedo je tankovski koloni pripravila protioklepna skupina treh prostovoljcev, ki jo je oblikoval major Aleksander Štampar, pomočnik poveljnika 73. območnega štaba TO Ljutomer (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 185). Kolona se je ob 12.40 začela vračati proti Središču ob Dravi. Pri tem so vojaki JLA z vsem tankovskim orožjem streljali po številnih hišah in gospodarskih objektih na širšem območju Koga, najbolj v naseljih Gomila pri Kogu, Kog, Jastrebcu in Vitan, ter jih več poškodovali, nekaj pa povsem uničili (Fišer, 2015, str. 202–203).

V dnevniku dela operativne skupine IP UNZ Maribor za 3. 7. 1991 je za čas od 11.45 pa vse do 14.12 zapisanih več obvestil o aktivnostih vračajoče se tankovske kolone JLA v Središče ob Dravi. Od tega, da od jeze, ker ne morejo čez barikado, vojaki s tanki nenadzorovano streljajo, da so zadeli hišo družine Praprotnik, ki je zaradi tega začela goreti, da ne pustijo gasilcev k hiši na Kogu, ki gori zaradi tankovskih izstrelkov, do tega, da so se tanki v Godenincih oskrbeli z gorivom in da se kolona 12 tankov in oklepnikov premika skozi Središče ob Dravi proti ploščadi osme mejne kontrolne točke.²⁹

6. 7. 1991 so trije kriminalisti in dva kriminalistična tehnika oddelka kriminalistične službe UNZ Maribor na območju Koga začeli ogled poškodovanih objektov. Opravili so štiri ogled krajev kaznivih dejanj, za katera so bili osumljeni vojaki JLA. Posamezne ogleda sta opravila kriminalist in kriminalistični tehnik. V zapisnikih o njih je navedeno, da so se opravljali na podlagi obvestil Postaje milice Ormož o požarih na objektih, ki so nastali 3. 7. 1991 okoli 12.30, ko so jih s tankovskim orožjem obstreljevali vojaki JLA. O vsakem poškodovanem objektu, na katerem je bil opravljen ogled, je bil obveščen preiskovalni sodnik Temelnjega sodišča v Mariboru, ki pa na kraj ogleda ni prišel. Noben kraj ogleda ni bil zavarovan, vsi pa so bili že pred

²⁸ Ukaz o zaustavitvi ognja je razviden iz depeše Republiškega koordinacijskega centra, št. 1582, z 2. 7. 1991 ob 21.20, vsem podskupinam, naj zagotovijo, da štabi in enote TO in enote ONZ končajo vse napadne aktivnosti in zavzamejo obrambni položaj ter da naj se bojne aktivnosti izvajajo izključno pri ogrožanju ali ofenzivnih aktivnostih JLA. Ukaz, ki ga je bilo treba izvršiti takoj, so podpisali Janez Janša, Janez Slapar in Igor Bavčar. V viru (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 171) je navedeno, da je bilo premirje na območju 73. območnega štaba TO Ljutomer dokončno vzpostavljeno 3. 7. 1991 ob 13. uri.

²⁹ Podatke so sporočali iz Občinskega centra za obveščanje v Mariboru (v dnevniku so zanj uporabljali kratico OCO) in iz PM Ormož.

začetkom ogleda spremenjeni (požari so bili pogašeni, pogorišča pa so bila navadno že pospravljena).

Najprej, ob 15.20, se je začel ogled kraja požara na gospodarskem poslopiju na naslovu Jastrebcu 35, last Ivana Praprotnika. Hlev, ki je bil delno zidan in delno lesen, ter lesena garaža pred njim sta v požaru popolnoma zgorela. Ob 16. uri se je začel ogled kraja požara na naslovu Jastrebcu 34, last Jožeta Rubina. Tudi ta gospodarski objekt, ki je bil delno zidan in delno lesen, je v požaru v celoti pogorel. Ob 17. uri se je začel ogled kraja požara na naslovu Gomila pri Kogu 7, last Terezije Haložan. Na zidanem hlevu,

Slika 4: Fotografija z ogleda hleva Haložanovih v Gomili pri Kogu 7, ki je bil prva tarča uničujočega vračanja vojakov JLA v Središče ob Dravi (foto: Bojan Orešek, OKS UNZ Maribor)

je pogorelo ostrešje (slika 4). Pri ogledu je bilo na salonitnih ploščah ostrešja in v lesenih stebrih ter vratih hleva opaženih več strelnih lukenj. Glede na njihovo lego in smer je bilo ugotovljeno, da so na objekt streljali s hriba v Gomili pri Kogu. Ostanke projektivov pri ogledu niso bili najdeni, je pa lastnica kriminalistu izročila kroglo iz avtomatske puške, ki jo je pri pospravljanju po požaru našla ob vzhodni steni hleva. Ob 17. uri se je začel še ogled stanovanjske hiše in gospodarskega objekta na naslovu Gomila pri Kogu 32, last Alojzije Šulek. Leseni del objekta, listnik in drvarnica, ki je bil z zidanim hlevom in stanovanjskim objektom povezan v celoto, je pogorel v celoti. Na hlevu in nad spalnico v stanovanjskem delu objekta pa je pogorela streha.

O vseh ogledih so bili napisani zapisniki, poškodovani objekti oziroma njihovi ostanki so bili fotografirani, ponekod tudi skicirani in posneti z video kamero. Po enem ogledu je bila zavarovana krogla, ki jo je izročila lastnica. Z vsemi lastniki poškodovanih objektov so kriminalisti opravili pogovore in o njih napisali uradne zaznamke.

19. 7. 1991 je oddelek kriminalistične službe UNZ Maribor na podlagi opravljenih ogledov krajev kaznivih dejanj in zbranih obvestil na Temeljno javno tožilstvo Maribor podal kazensko ovadbo proti neznanemu storilcu zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo po členu 142 KZ SFRJ. V njej je navedeno, da je 3. 7. 1991 okoli 12.30 neznan vojaški starešina JLA iz VP 7464 Varaždin izdal ukaz tankovski enoti, ki se je vračala po krajevni cesti iz smeri Ljutomera proti Središču ob Dravi čez kraje Gomila pri Kogu, Kog in Jastrebcu, naj streljajo s tankovskimi topovi, mitraljezi in drugim pehotnim orožjem na civilne objekte in prebivalce ob cesti. Tako so vojaki JLA od 12.30 do 13. ure v velikem obsegu obstreljevali in uničevali civilne objekte, kar ni bilo upravičeno z vojaškimi potrebami. Pri tem so pri civilnem prebivalstvu povzročili večjo materialno škodo, ki je bila na štirih objektih v krajih Gomila pri Kogu in Jastrebcu ocenjena na skupno 1.000.000 dinarjev (pribl. 66.000 evrov).

Požar na gospodarskem objektu Terezije Haložan so vojaki JLA zanetili s streljanjem z mitraljezom. V

požaru je zgorelo približno pet ton sena, zadeta pa je bila tudi krava, privezana v hlevu. Škoda, ki je pri tem nastala, je znašala okrog 100.000 dinarjev (pribl. 6600 evrov).

Na gospodarski objekt Alojzije Šulek so vojaki izstrelili tankovsko topovsko granato, ki je eksplodirala in zanelila požar. Ta je gospodarski objekt uničil v celoti, na stanovanjskem delu pa del strehe. Materialna škoda je znašala okrog 300.000 dinarjev (pribl. 20.000 evrov).

Na gospodarska objekta Ivana Praprotnika in Franca Rubina so vojaki streljali s tankovskimi topovi, mitraljezi in avtomatskimi puškami ter tako na obeh zaneli požar. Ko so domačini poskušali požar gasiti in iz objektov rešiti živino, so vojaki JLA streljali z mitraljezi in avtomatskimi puškami tudi nanje, tako da so morali gašenje in reševanje živine prekiniti. V požarih sta bila objekta povsem uničena, uničenega je bilo tudi precej kmetijskega orodja. V požaru pri Rubinovih je zgorelo tudi pet svinj, pri Praprotnikovih pa dve. Rešiti jim je uspelo le govedi. Na objektu Ivana Praprotnika je nastalo za okrog 300.000 dinarjev (pribl. 20.000 evrov) materialne škode, enako visoka je bila škoda tudi na objektu Franca Rubina.

Kazenski ovadbi so bili priloženi štiri zapisniki, fotografije z ogleda pri Tereziji Šulek, trije uradni zaznamki o pogovorih z oškodovanci in popis uničenega premoženja pri Francu Rubinu. V obrazcu kazenske ovadbe KD-1 je navedeno, da se je za kaznivo dejanje izvedelo iz sredstev javnega obveščanja. V rubriki o obravnavi zadeve je bila obkrožena številka 2 (obravnaval OZK sam). Na listu KD-o kazenske ovadbe, ki je v arhivu na sektorju kriminalistične policije Policijske uprave Maribor, je zapis TRAJNI ARHIV, kot rok zastaranja pa TRAJNI ROK in tudi ROK: 2041.³⁰

Po podatkih, ki so na voljo, je to kaznivo dejanje še vedno v obravnavi, in sicer je zadeva odprta na Okrožnem državnem tožilstvu Ptuj.³¹ Gre za sum storitve kaznivega dejanja, za katerega naj pregon še ne bi zastaral. Pri odkrivanju storilca oziroma za zaključek zadeve bi lahko bili koristni dokumenti iz junija in julija 1991 o poveljevanju v 32. korpusu JLA Varaždin, podobno tudi za uničenje mejne kontrolne točke Središče ob Dravi, ki so v Sloveniji zdaj dostopni.

Dejanja v obrambni vojni na Ormoškem, ki še vedno sprožajo nekatera vprašanja

Na območju Občine Ormož se je v slovenski obrambni vojni junija in julija 1991 zvrstilo veliko aktivnosti in dogodkov. Zase lahko rečem, da sta me kljub obsežnim pripravam intenzivnost takratnih dogodkov in brutalnost delovanja JLA presenetili. Razmere so bile povsem nove in nepredvidljive. Z napadom JLA smo se v Ormožu spopadali med prvimi v Sloveniji, tako da pravih izkušenj še ni bilo. Ko zdaj, skoraj četrto stoletje pozneje, pregledujem nekatere dokumente in zapise o takratnem dogajanju ter se poskušam spomniti nekaterih dogodkov, se sprašujem, kako to, da jih nismo bolj razjasnili oziroma natančneje dokumentirali. Predvsem velja to za tiste dogodke oziroma dejanja, iz katerih so ali bi lahko izhajali znaki kaznivih dejanj, ki so bila pri delu milice vedno zelo pomembna. Odgovorov na to vprašanje je gotovo lahko več. S Postaje

³⁰ Podatki so povzeti iz kazenske ovadbe OKS UNZ Maribor št. 603-04/585-91-0221-19, z dne 19. 7. 1991.

³¹ V dopisu UKP PU Maribor, št. 2312-12/2016/6 (3F3-04), z dne 8. 3. 2016 je navedeno, da pregon v tej zadevi zastara 3. 7. 2041, kazenska ovadba pa, da je ponovno predmet preverjanja dejstev in okoliščin v njej zajetega kaznivega dejanja. Da se ta zadeva še vedno vodi kot odprta, izhaja tudi iz odgovora ODT Ptuj z dne 1. 6. 2016.

milice Ormož smo pristojne v takratni UNZ Maribor (v njeni stalni službi ali v operativni skupini) obveščali o vseh pomembnejših dogodkih. Dokaz so obvestila, ki so zapisana v dnevniku dela operativne skupine IP UNZ Maribor med akcijo Lipa, od 27. 6. do 19. 7. 1991. Tem obvestilom so gotovo sledile depeše, dogodki so bili opisani v poročilih dežurnih miličnikov itn. Ker pa večina teh dokumentov v času, ko smo te dogodke začeli opisovati, da ne bi bili pozabljeni, ni bila več na voljo, so občutki o tem dokumentiranju (morebiti samo moji), kot da smo mu namenili premalo pozornosti. Gotovo pa so pri soočanju miličnikov s takratnimi dogodki nekatera formalna opravila zaradi vojne izostala, kar se v normalnih okoliščinah ne bi zgodilo.

V nadaljevanju bom predstavil nekaj primerov, ob katerih se nam še vedno postavljajo vprašanja. Namen predstavitve je tudi v tem, da kljub času, ki je že potekel, spodbudim še koga k pojasnjevanju oziroma proučevanju. Verjamem, da je mogoče še vedno priti do novih podatkov oziroma spoznanj. Tudi sam sem šele pri pisanju tega prispevka prišel do že večkrat omenjenega in zelo pomembnega dokumenta, to je dnevnika dela operativne skupine IP UNZ Maribor, ki s številnimi podatki vojne dogodke povsem na novo osvetli ali dodatno oziroma natančneje pojasni.

Prvi tak »odprt« primer je streljanje v središču Ormoža, v katerem je bil huje ranjen mlajši častnik JLA Jovica Pešić, lažje pa občana Franc Ketiš in Smiljan Trop. Do streljanja je prišlo potem, ko je tankovska kolona JLA 27. 6. 1991 okoli 15.50 iz smeri Središča ob Dravi prodrla v Ormož in se ustavila pred barikado na klancu v bližini blagovnice Tima. Za čas 16.02 je dežurni miličnik PM Ormož poročal, da je bilo tam slišati streljanje z avtomatskim orožjem. Nekaj minut pozneje so v operativni skupini IP UNZ Maribor dobili podatek, da je JLA v Ormožu uporabila avtomatsko orožje proti TO, vendar podrobnosti o tem, ali je kdo ranjen, niso imeli, ker je bil dostop zaradi blokade JLA otežen. Ob 16.58 je sledilo novo obvestilo dežurnega miličnika operativni skupini, da so bile v Zdravstveni dom Ormož pripeljane tri osebe, poškodovane s strelnim orožjem, in sicer dva občana in vojak JLA Jovica Pešić. Okoliščine poškodb še niso bile v celoti ugotovljene. Prek stalne službe UNZ Maribor sta bila o tem obveščena preiskovalni sodnik in kriminalistična služba. Na podlagi tega obvestila so ob 17.35 na kraj dogodkov odšli komisija UNZ Maribor, dežurni preiskovalni sodnik Temeljnega sodišča in javni tožilec Temeljnega javnega tožilstva v Mariboru. Ob 17.40 je dežurni miličnik poročal, da sta na postajo milice prišla dva občana, ki sta videla, kako je potekalo streljanje. Povedala sta, da je en častnik hodil okoli tankov z avtomatom, ljudje so mu žvižgali, nato pa je streljal proti njim, drugi, ki je bil na tanku, pa ga je ustrelil v glavo. Občana sta bila Drago Lizman (verjetno Rizman) in Bogomir Kirič. O tem streljanju so v virih različni zapisi: »/.../ in ko je po do sedaj zbranih podatkih prišlo do obračuna med dvema pripadnikoma JA, katerega posledica je bila en hudo ranjen pripadnik JA in dva po naključju lažje ranjena civilista.« (Ferne, 1992, str. 4) »Prišlo je do spopada s TO, v katerem je bil z armbrustom zadet prvi tank, ki ni utrpel večjih poškodb, in ranjen prvi pripadnik JLA.« (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 166) »Pri poskusu odstranitve barikade je prišlo do obstreljevanja, v katerem je bil ranjen pripadnik JLA.« (Fišer, 2015, str. 200) »Okoliščine, kdo je streljal na oficirja JA Jovico Pešića iz Varaždina, še vedno niso pojasnjene. Govorice navajajo kot vzrok spor med dvema oficirjema, pri čemer je eden streljal na drugega. Druge govornice navajajo, da je nanj s puško streljal nek domačin.« (Ferne, 2011, str. 27) V operativnem dnevniku 32. korpusa JLA za čas od 25. 6. do 4. 7. 1991 je o tem le zapis: »16.45 ranjen zast. PEŠIĆ.«³² O novinarkinem obisku ranjenega Pešića v Splošni bolnišnici Ptuj je bil v Ptujskem tedniku 4. 7.

32 Ta zapis je pripisan pri opisu dejavnosti za čas med 12. in 18. uro: »Savlađivanje prepreka na pravicima angažovanja: Ormož; Trnovci; Središče ob Dravi.«

1991 objavljen članek, v katerem pa je opisano le njegovo počutje. Ogled kraja streljanja kot kraja kaznivega dejanja je opravil preiskovalni sodnik Temelnjega sodišča v Mariboru, ki je o ogledu napisal zapisnik, ki je bil nato odstopljen Temelnjemu javnemu tožilstvu.³³ Ugotovitve ogleda preiskovalnega sodnika in komisije UNZ Maribor pa niso znane, saj spisi niso več na voljo. V knjigo dogodkov na oddelku kriminalistične službe UNZ Maribor je bila zadeva vpisana pod *ostali dogodki*.³⁴ Na podlagi tega je mogoče sklepati, da streljanje ni bilo obravnavano kot kaznivo dejanje, kar je lahko bil razlog, da so bili spisi po preteku rokov uničeni. Pomembne okoliščine tega streljanja tako še vedno ostajajo nepojasnjene.

Drugi tak primer je streljanje vojakov JLA na civilne objekte v Ormožu. Streljali so vojaki tankovske kolone JLA, ki je 27. 6. 1991 prodrla v Ormož, da bi odstranila barikade na mostu čez Dravo, ki so zaustavile tankovsko kolono polkovnika Popova. S tankovskimi mitraljezi so po 16. uri streljali na stavbe ob blagovnici Tima (objekt podjetja Zarja Ormož in druge) in jih poškodovali. Okoli 18.45 so vojaki z zadnjega tanka v koloni JLA, ki je takrat zapuščala Ormož v smeri Ljutomera in ni bila ogrožena, izstrelili tankovsko granato na tovorno vozilo Cestnega podjetja Ptuj, ki je stalo v barikadi, in ga močno poškodovali (slika

Slika 5: Poškodovan tovorni avtomobil Cestnega podjetja Ptuj, na katerega so vojaki JLA iz objestnosti izstrelili tankovsko granato (foto: Bojan Orešek, OKS UNZ Maribor)

5). Ti primeri poškodovanja civilnega premoženja so zelo podobni že opisanim, kot so poškodbe gostilne Grivec, železniške postaje in stolpa ormoškega gradu ter v Središču ob Dravi zabojnikov mejne kontrolne točke. Vendar pa ti primeri niso bili deležni enake obravnave, saj niso bili obravnavani kot kazniva dejanja.

Naslednji primer je streljanje na pripadnike TO v Skolibrovi ulici v Ormožu. Ko je tankovska kolona 27. 6. 1991 okoli 19. ure zapustila Ormož, so se pripadniki diverzantskega voda TO Ormož premaknili na nove položaje na območje Mestne grabe. Pri tem premiku je nekdo v Skolibrovi ulici streljal nanje s strelnim orožjem. Okoliščine tega streljanja še vedno niso pojasnjene. Znano je, da takrat na območju Ormoža ni bilo več pripadnikov JLA. Tako je odprto vprašanje, kdo in zakaj je takrat streljal na pripadnike TO.³⁵

Podobno kot na civilne objekte v Ormožu je JLA streljala na stanovanjske hiše na relaciji od Žerovincev proti Ormožu, in sicer 28. 6. 1991 med 8. in 9. uro. Vojaki tankovske kolone JLA, ki je prejšnji večer zapustila Ormož in prodirala proti Ljutomeru, so se po neuspelem prodoru v tem času vračali proti Ormožu. Pri tem so s tankovskimi strojnimi streljali po okolici in z izstrelki poškodovali vsaj dve stanovanjski hiši (Ferme,

33 Iz odgovora vodje preiskave na Okrožnem sodišču v Mariboru z dne 7. 10. 2015 je razvidno, da je bil zapisnik voden pod opr. št. Kr 432/1991, z dne 27. 6. 1991.

34 V knjigi dogodkov za leto 1991 je bil vpisan pod črko P, PEŠIČ Jovica s številko 6-22905/21, 27. 6. 1991. Številka 22905 je bila številka delovodnika za preostale dogodke.

35 Podrobnosti o tem streljanju so razvidne v viru, dostopnem na http://www.ormoz.zvvs.si/a_zgodovina9.htm, 28. 9. 2015.

2011, str. 28). Obvestilo o tem streljanju je vključeno tudi v poročilo operativne skupine IP UNZ Maribor.³⁶ Tudi to poškodovanje stanovanjskih hiš ni bilo obravnavano kot kaznivo dejanje.

Še vedno so odprta nekatera vprašanja o uničenju tanka JLA na Gomili pri Kogu 3. 7. 1991, na katerega je s protioklepnim orožjem streljal Stanko Peserl, ki ni bil pripadnik TO. V pisnih virih o tem uničenju je več različnih zapisov: »3. 7. 1991 se je tankovska kolona JLA po isti relaciji vračala proti Središču ob Dravi. Pri tem je v naselju Gomila pri Kogu s ceste zdrsnil en tank, kateri je tam ostal. Okoliščine naknadnega uničenja tanka niso povsem pojasnjene, saj je tank imel poškodbo od protitankovskega orožja, vendar žrtev v tem tanku ni bilo, tako da je tank po vsej verjetnosti bil zadet po tem, ko je posadka tank že zapustila.« (Ferme, 1992, str. 5)

»Ob 10.30 3. 7. 1991 je prišlo na območju Koga do spopada med JLA in 1. vodom TO, v katerem je bil en tank zadet v kupolo in onеспособljen.« (Dražnik, 2001) »Na tank je s protioklepnim orožjem streljal Stanko Peserl, ni pa razjasnjeno, ali je posadka tank pred tem že zapustila. Tank se je potem vnel.« (Dražnik, Šteiner, 2015, str. 185) Zdaj je znano, da je ta tank s protioklepnim orožjem oziroma raketo uničil občan Stanko Peserl. Ko je streljal nanj iz bližnjega vinograda, je tank stal na cestni brežini ob lokalni cesti Gomila pri Kogu–Kog, v bližini gostinskega lokala na Bajzeku. JLA ga je tam pustila, ker

Slika 6: Tank, ki ga je z raketometom uničil Stanko Peserl (foto: Bojan Orešek, OKS UNZ Maribor)

ga zaradi konfiguracije terena ali njegove okvare ni mogla izveči. Ob streljanju v njem ni bilo tankovske posadke, to so namreč na območju Koga izsledili 5. 7. 1991.³⁷ Sklep, da posadke ob zadetju ni bilo v tanku, je povsem logičen. Če bi bili člani posadke v njem, ko je bil zadet s protioklepno raketo, ki je prebila oklep, bi utrpeli hude telesne ali celo smrtne poškodbe, vendar jih niso. Tank se je po zadetju vnel, ogenj je povzročil aktiviranje granat, tako da je bil v celoti uničen (slika 6). Po vojni je bil razrezan in odpeljan na odpad za staro železo. Vprašanja, ki pri uničenju tega tanka še vedno ostajajo odprta, so: kdaj točno je Stanko Peserl streljal na tank (zagotovo je streljal v času, ko je za pripadnike TO in milice veljal ukaz o ustavitvi ognja, vprašanje je tudi, ali pred 13. uro 3. 7. 1991 ali po njej, kar se v 73. območnem štabu TO Ljutomer navaja kot čas za uresničevanje ukaza o ustavitvi ognja in za vzpostavitev dokončnega premirja), zakaj je streljal, kdo mu je to ukazal; kdo mu je dal protitankovsko raketo in kakšen je bil njegov status ob streljanju. Kako njegovo dejanje kazenskopravno obravnavati oziroma ocenjevati, je odvisno od odgovorov na ta vprašanja.

Ker je agresija JLA na Slovenijo uradno trajala od 26. 6. do 18. 7. 1991,³⁸ bom kot zadnji primer predstavil

36 Dežurni miličnik PM Ormož jim je ob 8.55 sporočil, da je kolona vozil JLA iz smeri Žarovincev tik pred Ormožem in po dosedanjih informacijah naj bi med premikanjem streljala z lahkim orožjem.

37 Komandir PM Ormož je 5. 7. 1991 ob 14.45 obveščal operativno skupino IP UNZ Maribor, da so miličniki na PM pripeljali posadko tanka JLA, ki je 3. 7. 1991 obtičal na Kogu. V njej so bili štiri vojniki, eden od njih je bil zastavnik. Oboroženi so bili s tremi škorpijoni, eno avtomatsko puško in pištolo. Obravnavani so bili kot vojni ujetniki.

38 3. odstavek 21. člena Zakona o vojnih veteranih določa čas od 26. 6. do 18. 7. 1991 kot čas vojaške agresije na Republiko

nezgodo dveh pripadnikov TO s protioklepnim sredstvom pri usposabljanju 14. 7. 1991. Tega dne je ob 23. uri dežurni miličnik PM Ormož obveščal operativno skupino IP UNZ Maribor, da je dobil obvestilo 73. območnega štaba TO Ljutomer, da je med usposabljanjem njihovih pripadnikov s protioklepnimi sredstvi prišlo do aktiviranja protioklepne rakete Zolja. Pri tem sta dva pripadnika dobila opekline, zato so ju odpeljali v Splošno bolnišnico Ptuj. Dogodek naj bi se zgodil na območju Občine Ormož, predstavniki TO pa bodo ogled opravili 15. 7. 1991. Dežurnemu je bilo iz operativne skupine naročeno, naj o tem službi stalnega dežurstva UNZ Maribor pošlje depešo, tej pa, da naj o tem obvesti kriminalistično službo. Iz poročila PŠ TO Maribor za 14. 7. 1991 je razvidno³⁹, da je do poškodovanja prišlo ta dan ob 19.30 v kraju Litmerk, in sicer zaradi nepravilnega ravnanja oziroma ogleda zolja, ki se je pri tem sprožila. Podatkov o tem primeru v arhivu kazenskih ovadb sektorja kriminalistične policije PU Maribor nisem našel, tako da sprožitev tega eksplozivnega sredstva ni bila obravnavana kot kaznivo dejanje.

Sklep

Kot je bilo poudarjeno že v uvodu, se prispevek nanaša na zapleteno in tudi strokovno zelo zahtevno področje obravnavanja kaznivih dejanj (od odkrivanja, pregona storilcev in sojenja). Na splošno je moja ugotovitev, da smo odkrivanju, dokumentiranju in pregonu kaznivih dejanj, ki so jih v agresiji na Slovenijo izvršili pripadniki JLA na območju Občine Ormož, namenili manj pozornosti, kot bi je lahko. Kar pa gotovo ne velja za opravljanje varnostnih in obrambnih nalog, ki smo jih miličniki pri soočanju z JLA nadvse odgovorno in vzorno opravili, zato smo na opravljeno delo lahko upravičeno zelo ponosni. Ta moj splošni sklep o obravnavanju kaznivih dejanj se v glavnem nanaša na delo milice in kriminalistične službe, ki ga poznam, manj pa na delo drugih organov. Sklep velja že za čas vojne, še posebno pa za čas po njej. Ustvaril sem si ga po pregledu dokumentacije, ki sem jo v prispevku tudi navedel, in na podlagi spominov na delo PM Ormož, na kateri sem bil takrat komandir. Pri pisanju prispevka sem se spopadel tudi z občutkom, da je o nekaterih ugotovitvah (iz katerih izhaja, da ni bilo vse tako, kot bi moralo biti) neprijetno pisati. Pri takem pisanju se poraja tudi občutek, da boš mogoče narobe razumljen, čeprav se trudiš, da bi dogodke kar se da objektivno predstavil (upošteval vse razpoložljive dokumente, tudi iz JLA itn.). Nehote lahko koga s tem tudi prizadeneš ali postaviš v neprijeten položaj. Ob tem sem se spomnil na predstavitev zgodovinarja dr. Jureta Gašpariča. Ta je 17. 9. 2015 na spominskem srečanju ob 25. obletnici nastanka MSNZ v Pekrah med drugim, malo v šali malo pa zares, omenil, da je proučevanje zgodovinskih dogodkov šele takrat najbolj verodostojno, ko nihče od njihovih udeležencev ni več živ.

Ne glede na to sem na podlagi virov, ki sem jih imel na voljo, predstavil, kako so potekale obravnave kaznivih dejanj, ki so jih v slovenski obrambni vojni na območju Občine Ormož izvršili pripadniki JLA. Iz podatkov izhaja, da je proti enemu osumljencu kazenski postopek zaradi odstopa državne tožilke od njegovega pregona končan, za dve kaznivi dejanji, katerih storilci so bili ob podaji kazenskih ovadb neznani, pa sta obravnavi še odprti. To pomeni, da so njihovi storilci tudi po 25 letih še neznani. Ali je

Slovenijo in opravljanja dolžnosti pri njeni obrambi.

39 Preostale podrobnosti so razvidne iz Dnevnega bojnega poročila 7. PŠTO Maribor za 14. 7. 1991, št. 804-03/305, z dne 15. 7. 1991.

prav, da so te zadeve še aktualne, ali pa gre za nepotrebno zapravljanje⁴⁰ zame kot pravnik ni vprašanje. V prispevku sem poskusil izpostaviti tudi nekaj dilem in odprtih vprašanj (morebiti tudi neprijetnih), da bi s tem k predstavitvi svojih pogledov in odgovorom nanje pritegnil še koga. Strinjam se z navedbo zgodovinarja dr. Jureta Gaspariča o morebitnem vplivu še živih akterjev na zgodovinarje oziroma tudi na verodostojnost prikaza posameznih dogodkov. A zagotovo bodo zgodovinarji lažje in bolje opravili svoje proučevanje slovenske obrambne vojne tudi takrat, ko udeleženci te vojne ne bomo več živi, če bodo o njej imeli na voljo več natančnih podatkov iz različnih virov. Upam, da bo ta moja predstavitev v pomoč tudi pri takem proučevanju vojnih dogodkov na območju Občine Ormož.

40 O tem se sprašuje novinar Oste Bakal v članku z naslovom Popov: *General Kolšek je delal za JLA in TO*, ki je bil objavljen v Slovenskih novicah 29. 9. 2012. Novinar zapiše, da je glede na to, da je od vojne minilo že veliko časa, da so obtoženi v precej visoki starosti in da jih bremeni tudi poveljniška odgovornost, sojenje v Murski Soboti za mnoge zapravljanje proračunskega denarja.

Literatura

- 32. KJLA, 1991. Operativni dnevnik od 25. 6. do 4. 7. 1991. V: Varaždin 1991: 32. Korpus JLA.
- Dražnik, Ljubomir, in Šteiner, Alojz, 2015. Organizacija in delovanje 73. območnega štaba Teritorialne obrambe Ljutomer v osamosvojitveni vojni. V: Zbornik Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja. Lendava 2015, Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo Pomurja.
- Dražnik, Ljubomir, 2001. Problemi vodenja in poveljevanja v junijsko-julijski vojni 1991 v Sloveniji: (primer 73. območnega štaba teritorialne obrambe Ljutomer). http://www.ormoz.zvvs.si/a_zgodovina1.htm, 28. 9. 2015.
- Ferme, Jurij, 1992. Posvet in razgovor o lanskoletni vojni – gradivo. Inšpektorat policije Uprave za notranje zadeve Maribor.
- Ferme, Jurij, 2004. Povzetek gradiv Postaje milice Ormož v osamosvojitvenem procesu in vojnih dogodkih v občini Ormož v letu 1991. V: Zgodovinski zapisi, letnik I. Ormož: Zgodovinsko društvo Ormož.
- Ferme, Jurij, 2010. Zgodovina nastanka mejnega prehoda za mednarodni cestni promet Središče ob Dravi. V: Zgodovinski zapisi, letnik VII. Ormož: Zgodovinsko društvo Ormož.
- Ferme, Jurij, 2011. Delovanje milice v Občini Ormož v vojni za Slovenijo leta 1991. V: Ormoško območje v vojni za Slovenijo 1991, Zbornik referatov ob dvajseti obletnici samostojnosti Republike Slovenije. Ormož junij 2011: Pokrajinski muzej Ptuj Ormož.
- Fišer, Miran, 2015. Dogajanje na območju Občine Ormož v osamosvojitveni vojni. V: Zbornik Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja. Lendava 2015: Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo Pomurja.
- Milošević, Vladimir, 2015. Začelo se je maja – pogled z vidika poveljnika. V: Zbornik Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja. Lendava 2015, Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo Pomurja.
- Pleh, Ernest, 2011. Diverzantski vod TO Ormož v vojni za Slovenijo. Dostopno preko: http://www.ormoz.zvvs.si/a_zgodovina9.htm, 28. 9. 2015.
- Popov, Berislav, 1996. Započeo sam rat u Jugoslaviji. V: NIN, št. 2356, str. 51–54.
- Prešern, Marko, 2009. Tožilska in sodna praksa v Republiki Sloveniji glede kršitev mednarodnega prava oboroženih spopadov. V: Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Uprava za notranje zadeve Maribor, Inšpektorat milice, 1991. Dnevnik dela operativne skupine v inšpektoratu milice v času akcije »LIPA« od 26. 6. do 19. 7. 1991. V: Maribor 1991: Uprava za notranje zadeve Maribor.